

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Νομική Σχολή
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημοσίου Δικαίου
Ακαδ. Έτος 2014-2015
Συγκριτικό και Ευρωπαϊκό Δημόσιο Δίκαιο
Διδάσκων: Γ. Γεραπετρίτης

***«Η συνταγματική κρίση του 1975 στην Αυστραλία ως
αναπόφευκτη(;) συνέπεια της συνύπαρξης του κοινοβουλευτισμού
και δύο ισχυρών νομοθετικών σωμάτων»***

Επιμέλεια: Πέτρος Πούγγουρας

ΑΘΗΝΑ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Εισαγωγικά

- A. Η Αυστραλία ως μέλος της Κοινοπολιτεία των Εθνών 3
- B. Τα θεμελιώδη πολιτειακά χαρακτηριστικά της Αυστραλίας 4

II. Η συνταγματική κρίση του 1975

- A. Τα γεγονότα
- α. Τα πρώτα σημάδια: Η περίοδος 1972-1974 8
- β. Η αποκορύφωση της κρίσης: η περίοδος 1974-1975 12
- B. Η συνταγματική διαμάχη
- α. Το γράμμα του Συντάγματος και οι συνθήκες του πολιτεύματος: η διαμάχη ως προς τη φύση του Συντάγματος 15
- β. Το κοινοβουλευτικό στοιχείο και οι ισχυρές εξουσίες της Γερουσίας: η διαμάχη ως προς τον χαρακτήρα του πολιτεύματος 17

III. Συμπεράσματα..... 20

Βιβλιογραφία 22

I. Εισαγωγικά

A. Η Αυστραλία ως μέλος της Κοινοπολιτείας των Εθνών

Η Κοινοπολιτεία των Εθνών, πρώην Βρετανική Κοινοπολιτεία, είναι ένας διακρατικός οργανισμός που αριθμεί 53 κράτη μέλη, τα περισσότερα από τα οποία αποτελούν πρώην βρετανικές αποικίες¹. Η Κοινοπολιτεία δημιουργήθηκε το 1949 με την Διακήρυξη του Λονδίνου, με την Βασίλισσα Ελισάβετ Β' να αποτελεί την κεφαλή της ένωσης. Σήμερα τα κράτη μέλη είναι ανεξάρτητα και κυρίαρχα.

Οι δεσμοί των κρατών βασιζονται κυρίως στην κοινότητα γλώσσας, ιστορίας και πολιτισμού, όπως και στις κοινές αξίες της δημοκρατίας, των ατομικών δικαιωμάτων και του “*rule of law*”. Παρότι στην Κοινοπολιτεία δεν υφίσταται σύστημα κοινής αγοράς, μεταξύ των κρατών μελών έχουν αναπτυχθεί ισχυροί οικονομικοί δεσμοί, με αποτέλεσμα, κατά μέσο όρο, πάνω από το 50% των εμπορικών συναλλαγών κάθε κράτους μέλους να διεξάγεται με άλλα κράτη μέλη της Κοινοπολιτείας.

Το πολίτευμα των 16 από τα 53 κράτη μέλη χαρακτηρίζεται ως συνταγματική μοναρχία. Τα 16 αυτά κράτη, μεταξύ των οποίων και η Αυστραλία, αναγνωρίζουν την Βασίλισσα Ελισάβετ Β' ως μονάρχη. Καθώς, όπως προαναφέρθηκε, τα κράτη αυτά είναι κυρίαρχα, η Ελισάβετ Β' δεν αναγνωρίζεται ως αρχηγός του κράτους με την ιδιότητά της ως μονάρχης του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά ως μονάρχης καθενός από τα 16 κράτη ξεχωριστά.

Όσον αφορά την Αυστραλία ειδικότερα, μπορεί το Σύνταγμά της να αναφέρει ότι συνίσταται ως ομοσπονδιακό κράτος «*υπό το Στέμμα του*

¹ Για τις πληροφορίες που ακολουθούν, αλλά και για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Κοινοπολιτεία των Εθνών, βλ. <http://thecommonwealth.org/>.

*Ηνωμένου Βασιλείου*², ωστόσο η διατύπωση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι το Σύνταγμά της συντάχθηκε το 1901. Η Αυστραλία έχει σήμερα πλήρη ανεξαρτησία σε σχέση με το Ηνωμένο Βασίλειο³. Η Ελισάβετ Β' είναι μονάρχης και αρχηγός του κράτους της Αυστραλίας. Δεδομένου ότι κατοικεί στο Ηνωμένο Βασίλειο, ασκεί την εξουσία της στην Αυστραλία μέσω αντιπροσώπου, ο οποίος ονομάζεται "*Governor-General*"⁴ και τον οποίο επιλέγει συμβουλευόμενη τον Πρωθυπουργό του κράτους.

B. Τα θεμελιώδη πολιτειακά χαρακτηριστικά της Αυστραλίας

Απαραίτητη προϋπόθεση για να αντιληφθεί κανείς την κρίση του 1975 στις ακριβείς διαστάσεις της, είναι να γνωρίζει το βασικό συνταγματικό πλαίσιο της Αυστραλίας. Με μια πρώτη ματιά αυτό που συνέβη το 1975 φαίνεται αδιανόητο: ο *Governor-General*, αντιπρόσωπος της Βασίλισσας στην Αυστραλία, απέπεμψε τον εκλεγμένο Πρωθυπουργό μιας κυβέρνησης που απολάμβανε της εμπιστοσύνης της Βουλής, διόρισε Πρωθυπουργό τον επικεφαλής της αντιπολίτευσης και, στη συνέχεια, διέλυσε την Βουλή και την Γερουσία οδηγώντας τη χώρα σε εκλογές. Η αποτίμηση των γεγονότων αυτών, ωστόσο, είναι αδύνατη, δίχως την προηγούμενη ένταξή τους στο συνταγματικό πλαίσιο του αυστραλιανού πολιτεύματος.

Το Σύνταγμα της Αυστραλίας θεσπίστηκε το 1901 και αναθεωρήθηκε για τελευταία φορά το 1985. Καθιερώνεται ομοσπονδιακό σύστημα, με τις

² Βλ. το προοίμιο του Αυστραλιανού Συντάγματος, όπου αναφέρονται τα εξής: «*Whereas the people of New South Wales, Victoria, South Australia, Queensland, and Tasmania, humbly relying on the blessing of Almighty God, have agreed to unite in one indissoluble Federal Commonwealth under the Crown of the United Kingdom of Great Britain and Ireland [...]*».

³ Μετά την θέση σε ισχύ του *Westminster Statute* το 1931, όπως συμπληρώθηκε μεταγενέστερα και από το *Australian Act* του 1986, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν έχει καμία νομοθετική εξουσία στην Αυστραλία. Βλ. και Chief Justice Robert French AC, *Public Law - An Australian Perspective*, Scottish Public Law Group, Edinburgh, 2012, σ. 5.

⁴ Βλ. το άρθρο 2 του αυστραλιανού Συντάγματος. Στις εξουσίες του *Governor-General* θα υπάρξει εκτενής αναφορά στη συνέχεια.

πολιτείες να αποφασίζουν την συνένωσή τους σε μια ομοσπονδιακή κοινοπολιτεία υπό το Στέμμα του Ηνωμένου Βασιλείου⁵.

Όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του αυστραλιανού πολιτεύματος, είναι αναγκαία η διατύπωση μιας γενικότερης αλλά κρίσιμης παρατήρησης, η οποία θα μας απασχολήσει αναλυτικότερα στη συνέχεια. Ένα βασικό χαρακτηριστικό του αυστραλιανού πολιτεύματος είναι η προσπάθεια συνδυασμού και εξισορρόπησης δύο θεμελιωδών στοιχείων του: από τη μία, η κυβέρνηση οφείλει να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης του νομοθετικού σώματος, ενόψει της αρχής της υπεύθυνης κυβέρνησης⁶. Από την άλλη, στο πλαίσιο του ομοσπονδιακού συστήματος, υφίστανται δύο νομοθετικά σώματα με εξίσου ισχυρές εξουσίες⁷. Στο σημείο αυτό, αρκεί η παρατήρηση ότι η αρμονική συνύπαρξη των δύο αυτών στοιχείων δεν είναι πάντοτε αυτονόητη.

Ως προς την άσκηση της νομοθετικής εξουσίας, το Σύνταγμα προβλέπει την ύπαρξη δύο νομοθετικών σωμάτων⁸. Η θεσμοθέτηση δύο νομοθετικών σωμάτων είναι σύνηθες φαινόμενο στα ομοσπονδιακά συστήματα. Σε αντιστάθμισμα της παραχώρησης της κυριαρχίας καθεμίας από τις -μέχρι τότε αυτόνομες- πολιτείες, προκειμένου να σχηματισθεί το ομοσπονδιακό κράτος, παραχωρείται σε αυτές η εξουσία να επηρεάζουν τις νομοθετικές εξελίξεις μέσω της ίσης εκπροσώπησής τους σε ένα δεύτερο νομοθετικό σώμα.

Το ομοσπονδιακά οργανωμένο κράτος της Αυστραλίας δεν ξεφεύγει από τον παραπάνω κανόνα. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει ως νομοθετικά σώματα την Βουλή των Αντιπροσώπων (*House of Representatives*) και την

⁵ Βλ. παραπάνω την υποσημείωση 2.

⁶ Ο αγγλικός όρος είναι “*responsible government*”. Η Κυβέρνηση είναι υπεύθυνη απέναντι στο Κοινοβούλιο.

⁷ Ο αγγλικός όρος είναι “*strong bicameralism*”.

⁸ Στα άρθρα 7 επ. κατοχυρώνεται η Γερουσία και στα άρθρα 24 επ. η Βουλή των Αντιπροσώπων.

Γερουσία (*Senate*). Το ενδιαφέρον σημείο είναι η μεταξύ τους θεσμική σχέση. Αφενός, η Γερουσία διαθέτει ευρύτατες συνταγματικές εξουσίες, καθώς -σχεδόν- οποιοδήποτε νομοσχέδιο απαιτείται να υπερψηφιστεί και από αυτήν προκειμένου να αποκτήσει ισχύ⁹. Αφετέρου, ο τρόπος εκλογής των μελών της Βουλής και της Γερουσίας διαφέρει, κάτι που είναι πιθανό να οδηγήσει στην επικράτηση διαφορετικών πολιτικών δυνάμεων σε κάθε σώμα¹⁰. Οι συνταγματικές αυτές προβλέψεις είναι δυνατόν να δημιουργήσουν τριβές μεταξύ των δύο νομοθετικών σωμάτων¹¹.

Όσον αφορά την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας, παρατηρείται μία σημαντική διάσταση μεταξύ του γράμματος των σχετικών συνταγματικών διατάξεων και της πολιτικής πρακτικής. Αν ανοίξει κανείς το Σύνταγμα της Αυστραλίας στα άρθρα 61 επ., θα διαβάσει τα εξής: α) η εκτελεστική εξουσία ανήκει στην Βασίλισσα και ασκείται από τον *Governor-General*, ο οποίος αποτελεί τον αντιπρόσωπο την Βασίλισσας στην Αυστραλία¹², β) προβλέπεται η ύπαρξη ενός Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου, το οποίο συμβουλεύει τον *Governor-General* στα εκτελεστικά του καθήκοντα, όπως και η ύπαρξη Υπουργών, και γ) τόσο τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου, όσο και οι Υπουργοί βρίσκονται στην απόλυτη ευχέρεια του *Governor-General*, ο οποίος τους διορίζει και τους παύει κατά βούληση.

⁹ Βλ. S. Bach, *Platypus and Parliament: the Australian Senate in Theory and Practice*, The Department of the Senate- Parliament House, Australia, 2003, σ. 16.

¹⁰ Πιο συγκεκριμένα, ενώ τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων αναδεικνύονται μέσω εθνικών εκλογών (βλ. άρθρο 24 του Συντάγματος), στην Γερουσία οι πολιτείες εκπροσωπούνται κατά ίσο τρόπο. Το άρθρο 7 του Συντάγματος ορίζει ότι ο αριθμός των γερουσιαστών μπορεί να ρυθμιστεί νομοθετικά, ωστόσο κάθε πολιτεία θα πρέπει να εκπροσωπείται με τον ίδιο αριθμό γερουσιαστών.

¹¹ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 2. Εκεί χρησιμοποιούνται δύο χαρακτηριστικά επίθετα προκειμένου να καταστεί φανερή η σχέση των δύο νομοθετικών σωμάτων: συμμετρικά (*symmetrical*), στο βαθμό που διαθέτουν παρόμοιας ισχύος συνταγματικές εξουσίες, και ασύμβατα (*incongruent*), στο βαθμό που ο τρόπος εκλογής τους διαφέρει.

¹² Βλ. και τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 2. Η Βασίλισσα επιλέγει τον *Governor-General*, ύστερα από υπόδειξη του Πρωθυπουργού.

Εντούτοις, στην πράξη η εικόνα είναι πλήρως αντεστραμμένη¹³. Υπάρχει Κυβέρνηση, η οποία οφείλει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής των Αντιπροσώπων, σύμφωνα με την αρχή της υπεύθυνης κυβέρνησης (“*responsible government*”). Τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου επιλέγονται από τον πλειοψηφών στην Βουλή των Αντιπροσώπων συνδυασμό, ενώ ένα από τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου αναδεικνύεται Πρωθυπουργός. Ο Πρωθυπουργός επιλέγει τους Υπουργούς του και ο *Governor-General* απλώς τους διορίζει, κατόπιν σχετικής εντολής του Πρωθυπουργού. Επομένως, η εκτελεστική εξουσία ουσιαστικά ασκείται από την κυβέρνηση και τον Πρωθυπουργό, ο οποίος υποδεικνύει στον *Governor-General* πως πρέπει να ασκεί τις εκτελεστικές εξουσίες που το Σύνταγμα προβλέπει. Κατά τη συνήθη πρακτική, είναι σχεδόν απίθανο ο *Governor-General* να αγνοήσει τη βούληση της Κυβέρνησης και του Πρωθυπουργού. Όπως χαρακτηριστικά λέγεται στη συνταγματική θεωρία, «*υπό φυσιολογικές συνθήκες οι υπουργοί δεν είναι σύμβουλοι του Governor-General, είναι οι αφέντες του*»¹⁴.

Όμοια είναι η πολιτική πρακτική και σε σχέση τις αρμοδιότητές του *Governor-General* που σχετίζονται με τη διάλυση των νομοθετικών σωμάτων. Σύμφωνα με το γράμμα του Συντάγματος, ο *Governor-General* έχει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, την εξουσία να διαλύσει πρόωρα τη Βουλή των Αντιπροσώπων και την Γερουσία. Ωστόσο, στην πραγματικότητα ο *Governor-General* ασκεί τις αρμοδιότητες αυτές όταν και όπως του υποδεικνύει η Κυβέρνηση¹⁵.

Έχει αξία να σημειωθεί ότι η παραπάνω πρακτική έχει διαμορφωθεί παρά το γεγονός ότι το κείμενο του Συντάγματος δεν αναφέρει ούτε μία

¹³ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 12, Chief Justice Robert French AC, ο.π., σ. 7.

¹⁴ “*In normal circumstances ministers are not his advisers; they are his masters. If the GG can do almost anything according to law, he can do virtually nothing according to convention*”. Βλ. B. Galligan, *The Kerr-Whitlam Debate and the Principles of the Australian Constitution*, *Journal of Commonwealth and Comparative Politics*, v. 18, n. 3.

¹⁵ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 13.

φορά τις λέξεις «Πρωθυπουργός», «Κυβέρνηση» ή την «αρχή της υπεύθυνης κυβέρνησης».

Ως καταληκτική παρατήρηση σημειώνεται ότι, όπως προαναφέρθηκε, η Γερουσία έχει πολύ ισχυρές εξουσίες, κάτι το οποίο μπορεί να δημιουργήσει προσκόμματα στην προσπάθεια της Κυβέρνησης να υλοποιήσει το πρόγραμμά της. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι η Γερουσία ασκεί τις εξουσίες της πάντοτε ή με την ίδια ένταση. Συνήθως το πολίτευμα λειτουργεί στη βάση της επίτευξης αμοιβαίων συμβιβασμών μεταξύ της κυβερνητικής πλειοψηφίας και της πλειοψηφίας που ελέγχει την Γερουσία. Παρόλα αυτά, το ότι η Γερουσία δεν ασκεί πάντα την ισχυρή της εξουσία, δεν σημαίνει ότι δεν τη διαθέτει. Και αυτό θα γινόταν φανερό, όπως δεν είχε γίνει ποτέ στο παρελθόν, κατά τη διετία 1974-1975, θέτοντας σε ισχυρή δοκιμασία τα όρια της εύρυθμης λειτουργίας του πολιτεύματος.

II. Η συνταγματική κρίση του 1974-1975

A. Τα γεγονότα

a. Τα πρώτα σημάδια: Η περίοδος 1972-1974

Τα γεγονότα της διετίας 1974-1975 χαρακτηρίζονται ως η σοβαρότερη συνταγματική κρίση που έχει βιώσει ποτέ η Αυστραλία. Στην πολιτική και συνταγματική ιστορία της χώρας δεν υπάρχει καταγεγραμμένη κρίση αντίστοιχης οξύτητας. Η αλληλουχία των γεγονότων που έμελλε να οδηγήσουν στην κρίση εκκίνησε ήδη από το 1972¹⁶.

¹⁶ Στη συνέχεια παρατίθεται μία -αναγκαστικά- σύντομη εκδοχή των γεγονότων που έλαβαν χώρα στο χρονικό διάστημα 1972-1975. Για μια αναλυτική περιγραφή των γεγονότων αυτών, βλ. P. Kelly, *November 1975*, Allen & Unwin, 1995, W. McMinn, *A Constitutional History of Australia*, Oxford University Press, 1979, A. Reid, *The Whitlam Venture*, Hill of Content, 1976, S. Bach, *Platypus and Parliament: the Australian Senate in Theory and Practice*, The Department of the Senate- Parliament House, Australia, 2003.

Στις εκλογές του 1972 νικητής αναδείχθηκε το Εργατικό Κόμμα, το οποίο σχημάτισε κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Gough Whitlam. Η Κυβέρνηση απολάμβανε της εμπιστοσύνης της πλειοψηφίας της Βουλής των Αντιπροσώπων, ωστόσο δεν συνέβαινε το ίδιο στη Γερουσία. Εκεί οι Εργατικοί διατηρούσαν μόλις τις 26 από τις 60 συνολικά έδρες. Τον ίδιο αριθμό εδρών (26) κατείχε ο Συνασπισμός (*Coalition*)¹⁷, ενώ οι υπόλοιπες έδρες ανήκαν στο Δημοκρατικό κόμμα (5 έδρες) και σε ανεξάρτητους γερουσιαστές (3 έδρες).

Το νομοθετικό πρόγραμμα της κυβέρνησης Whitlam βρισκόταν συνεχώς υπό απειλή, καθώς σε κανένα χρονικό σημείο δεν κατάφερε να αποκτήσει τον έλεγχο της Γερουσίας¹⁸. Όπως προαναφέρθηκε, τα νομοσχέδια, ακόμα και όσα αφορούν κορυφαίες κυβερνητικές επιλογές, όπως είναι ο προϋπολογισμός, πρέπει να υπερψηφιστούν τόσο από την Βουλή των Αντιπροσώπων όσο και από την Γερουσία. Επομένως, η κυβέρνηση προκειμένου να υλοποιήσει το πρόγραμμά της, πρέπει να εξασφαλίσει τη συγκατάθεση και των δύο νομοθετικών σωμάτων.

Τον Απρίλιο του 1974 έφτασαν προς ψήφιση στην Γερουσία νομοσχέδια τα οποία αφορούσαν την κάλυψη δαπανών αναγκαίων για την υλοποίηση του κυβερνητικού προγράμματος¹⁹. Τα εν λόγω νομοσχέδια είχαν προηγουμένως υπερψηφισθεί από την Βουλή των Αντιπροσώπων. Η Γερουσία αποφάσισε να αναβάλλει επ' αόριστον την διαδικασία ψήφισής τους. Μπορεί να μην τα καταψήφισε, αλλά καθώς η συγκατάθεσή της

¹⁷ Επρόκειτο για συνασπισμό των φιλελεύθερων και κεντροδεξιών δυνάμεων, γνωστού υπό την ονομασία "*Coalition*".

¹⁸ Αξίζει εδώ να αναφερθούν ενδεικτικά ορισμένα αριθμητικά στοιχεία: από το 1901, έτος θέσπισης του Συντάγματος, μέχρι το 1972, σε περίοδο δηλαδή 71 ετών, η Γερουσία απέρριψε συνολικά 68 κυβερνητικά νομοσχέδια. Από το 1972 μέχρι το 1975, ήτοι σε περίοδο τριών ετών, η Γερουσία θα απέρριπτε 93 νομοσχέδια της κυβέρνησης Whitlam.

¹⁹ Πρόκειται για τα λεγόμενα "*supply bills*", τα οποία αφορούν την κάλυψη κρατικών δαπανών που ανακύπτουν πριν την ψήφιση του ετήσιου προϋπολογισμού. Βλ., S. Bach, ο.π., σ. 84.

ήταν απαραίτητη, με τον τρόπο αυτό παρακώλυε την υλοποίηση του κυβερνητικού προγράμματος²⁰. Σκοπός της ήταν η άσκηση πίεσης, ώστε η Κυβέρνηση να ζητήσει από τον *Governor-General* την διάλυση της Βουλής των Αντιπροσώπων και την προκήρυξη εκλογών.

Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητη μία σύντομη παρέκβαση από την αφήγηση των γεγονότων, προκειμένου να εξετασθούν οι μηχανισμοί που διαθέτει το αυστραλιανό πολίτευμα για την αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων. Στο πλαίσιο του αυστραλιανού πολιτεύματος δεν είναι ασύνηθες η Κυβέρνηση να μην έχει τον έλεγχο της Γερουσίας. Το ερώτημα, λοιπόν, που αναφέρεται είναι αν υφίστανται μηχανισμοί, ώστε η κατάληξη να μην είναι το πολιτειακό αδιέξοδο.

Καταρχήν, το πολίτευμα λειτουργεί επί τη βάσει της επίτευξης αμοιβαίων πολιτικών συμβιβασμών. Από την μία, η πολιτική συνεννόηση μπορεί να αποβεί περισσότερο επωφελής και για τις δύο πλευρές από την στείρα επιμονή σε μια αδιέξοδη κατάσταση. Η κυβέρνηση ενδεχομένως να περάσει κάποια νομοθετικά μέτρα από την Γερουσία αν υποχωρήσει σε ορισμένα άλλα, ενώ η αντιπολίτευση αντίστοιχα μπορεί να πείσει την κυβέρνηση να αποσύρει ορισμένα νομοσχέδια αν αποδεχθεί να ψηφίσει κάποια άλλα. Από την άλλη, και οι δύο πλευρές βρίσκονται αντιμέτωπες με το ενδεχόμενο πρόωρης διάλυσης των νομοθετικών σωμάτων και προκήρυξης εκλογών, κάτι το οποίο ενέχει κινδύνους για αμφότερους: η κυβέρνηση κινδυνεύει να απολέσει την εμπιστοσύνη της επόμενης Βουλής, ενώ η αντιπολίτευση κινδυνεύει να απολέσει τον έλεγχο της Γερουσίας.

Σε περίπτωση πάντως που η επίτευξη συμβιβασμών σε αμιγώς πολιτικό επίπεδο δεν ευδοκιμήσει, το Σύνταγμα προβλέπει έναν μηχανισμό

²⁰ Προκειμένου να αποκτήσουν ισχύ τα νομοσχέδια, απαιτείται η υπερψήφισή τους από την Βουλή και από την Γερουσία. Επομένως, η Γερουσία μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα στην υλοποίηση του κυβερνητικού προγράμματος όχι μόνο καταψηφίζοντας ένα νομοσχέδιο, αλλά και αναβάλλοντας την λήψη απόφαση επ' αυτού.

επίλυσης της διαφωνίας μεταξύ Βουλής και Γερουσίας²¹. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει δύο στάδια. Αρχικά, αν μέσα σε διάστημα τριών μηνών η Γερουσία αποτύχει δύο φορές να υπερψηφίσει νομοσχέδιο ψηφισμένο από τη Βουλή ή αν το ψηφίσει με τροποποιήσεις τις οποίες η Βουλή δεν αποδέχεται²², τότε ο *Governor-General*, κατ' εντολή της Κυβέρνησης, μπορεί να διαλύσει ταυτόχρονα την Βουλή και την Γερουσία²³. Ακολουθούν εκλογές για την πλήρωση των εδρών και των δύο νομοθετικών σωμάτων, επομένως σε αυτή την πρώτη φάση η επίλυση του αδιεξόδου ανατίθεται στο εκλογικό σώμα.

Αν μετά την ανάδειξη των δύο νομοθετικών σωμάτων με νέα σύνθεση, η Βουλή ψηφίσει για τρίτη φορά το επίμαχο νομοσχέδιο και η Γερουσία εκ νέου αποτύχει να το ψηφίσει ή το ψηφίζει με τροποποιήσεις, τότε ενεργοποιείται το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας. Ο *Governor-General*, ύστερα από εντολή της κυβέρνησης, καλεί τα δύο νομοθετικά σώματα να «καθίσουν από κοινού»²⁴. Τα μέλη της Βουλής και της Γερουσίας συγκαλούνται και ψηφίζουν επί του επίμαχου νομοσχεδίου ως ενιαίο σώμα. Εφόσον επιτευχθεί απόλυτη πλειοψηφία επί του συνόλου, δηλαδή επί του συνολικού αριθμού βουλευτών και γερουσιαστών, το νομοσχέδιο θεωρείται ψηφισμένο. Στο σημείο αυτό αποκτά ιδιαίτερη αξία η συνταγματική διάταξη που προβλέπει ότι ο αριθμός των μελών της Βουλής πρέπει να είναι διπλάσιος του αριθμού των γερουσιαστών²⁵. Μέσω της εν λόγω συνταγματικής διάταξης εξασφαλίζεται ότι στη δεύτερη φάση το πλεονέκτημα ανήκει στην Βουλή, καθώς ο διπλάσιος αριθμός

²¹ Βλ. τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 57, με τίτλο “*Disagreement between the Houses*”. Επίσης, βλ. S. Bach, ο.π., σ. 25 επ..

²² Βλ. την πρώτη παράγραφο του άρθρου 57, όπου περιγράφονται αναλυτικά οι σχετικές προϋποθέσεις.

²³ Πρόκειται για το λεγόμενο “*double dissolution*”.

²⁴ Η διαδικασία αυτή ονομάζεται “*joint sitting*” και αναλύεται στην δεύτερη και τρίτη παράγραφο του άρθρου 57.

²⁵ Βλ. τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 24. Ο αριθμός των βουλευτών μπορεί να ρυθμίζεται νομοθετικά, αλλά πρέπει να παραμένει διπλάσιος του αριθμού των γερουσιαστών.

των βουλευτών έναντι των γερουσιαστών προσδίδει μεγαλύτερο βάρος στη γνώμη της Βουλής.

Ο παραπάνω μηχανισμός ενεργοποιήθηκε και το 1974. Πράγματι, η κυβέρνηση έφερε προς ψήφιση στη Γερουσία δύο φορές τα ίδια - ψηφισμένα από τη Βουλή- νομοσχέδια, αλλά η Γερουσία ανέβαλε επ' αόριστον την ψήφισή τους και τις δύο φορές. Η κυβέρνηση του Whitlam, λοιπόν, ζήτησε από τον *Governor-General* την ταυτόχρονη διάλυση της Βουλής και της Γερουσίας (*double dissolution*) και ο τελευταίος το έπραξε.

β. Η αποκορύφωση της κρίσης: η περίοδος 1974-1975

Τον Μάιο του 1974 διεξήχθησαν οι προκηρυχθείσες εκλογές για την κάλυψη των εδρών τόσο της Βουλής όσο και της Γερουσίας. Το αποτέλεσμα των εκλογών δεν επέφερε καθοριστικές αλλαγές. Οι Εργατικοί, με επικεφαλής τον Whitlam, κέρδισαν εκ νέου την πλειοψηφία στη Βουλή και σχημάτισαν κυβέρνηση, ωστόσο δεν κατάφεραν να κερδίσουν και την πλειοψηφία στη Γερουσία. Οι Εργατικοί και ο Συνασπισμός ανέδειξαν από 29 γερουσιαστές. Το αδιέξοδο φαινόταν να παραμένει.

Την ίδια χρονική περίοδο έλαβε χώρα ένα γεγονός, η επίδραση του οποίου στις μετέπειτα εξελίξεις θα ήταν πολύ μεγαλύτερη από ότι μπορούσε να φανταστεί κανείς εκείνη τη στιγμή. Ο Sir John Kerr διορίστηκε από τη Βασίλισσα ως ο νέος *Governor-General*.

Μετά τις εκλογές, η Βουλή υπερψήφισε για τρίτη φορά τα επίμαχα νομοσχέδια, η Γερουσία ωστόσο ανέβαλε και πάλι την ψήφισή τους. Για πρώτη και μοναδική φορά στη συνταγματική ιστορία της Αυστραλίας ενεργοποιήθηκε το δεύτερο στάδιο του μηχανισμού της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 57: τον Αύγουστο του 1974 τα δύο σώματα

κλήθηκαν να αποφασίσουν από κοινού (*joint sitting*) επί των νομοσχεδίων.

Πράγματι, τα δύο νομοθετικά σώματα «κάθισαν» ως ενιαίο σώμα και διεξήχθη ψηφοφορία επί των επίμαχων νομοσχεδίων. Το αριθμητικό πλεονέκτημα της Βουλής αποδείχθηκε καθοριστικό και η απόλυτη πλειοψηφία επί του συνόλου βουλευτών και γερουσιαστών επετεύχθη, με συνέπεια την υπερψήφιση των νομοσχεδίων.

Στο μεταξύ, οι Εργατικοί απώλεσαν δύο Γερουσιαστές, καθώς ένας γερουσιαστής διορίστηκε ως Δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο και ένας γερουσιαστής πέθανε. Αντίθετα με την μέχρι τότε συνήθη πρακτική²⁶, για την αντικατάστασή τους επιλέγονται δύο γερουσιαστές οι οποίοι όχι μόνο δεν προέρχονται από τους Εργατικούς, αλλά ο ένας από τους δύο μάλιστα είναι γνωστός πολέμιος της κυβέρνησης Whitlam.

Έπειτα και από τις τελευταίες εξελίξεις, η σύγκρουση Βουλής και Γερουσίας κλιμακώθηκε. Η Γερουσία είχε συλλώσει τα πόδια, με τον επικεφαλής της αντιπολίτευσης, Malcolm Fraser, να δηλώνει ότι η Γερουσία δεν πρόκειται να περάσει κανένα νομοσχέδιο μέχρι η Κυβέρνηση να προκηρύξει νέες εκλογές, ζητώντας παράλληλα την παραίτησή της²⁷. Από την άλλη, ο Whitlam απάντησε ότι σε ένα κοινοβουλευτικό σύστημα αποτελεί θεμελιώδη κανόνα ότι οι κυβερνήσεις διορίζονται και παύονται μόνο από τη Βουλή· η Γερουσία ποτέ δεν μπορεί αποφασίσει ποια θα είναι η Κυβέρνηση²⁸.

²⁶ Η πλήρωση των κενωθείσων εδρών στη Γερουσία γίνεται με απόφαση του κοινοβουλίου της πολιτείας από την οποία προέρχεται ο γερουσιαστής που κατείχε προηγουμένως την έδρα. Σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική, το κοινοβούλιο της πολιτείας είναι καταρχήν ελεύθερο ως προς την επιλογή του αντικαταστάτη, με μία μόνο δέσμευση: να προέρχεται από την παράταξη στην οποία ανήκε ο γερουσιαστής ο οποίος κατείχε την έδρα. Ωστόσο, και στις δύο αναφερόμενες περιπτώσεις η εν λόγω πρακτική δεν τηρήθηκε. Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 89.

²⁷ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 89.

²⁸ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 90.

Η σύγκρουση είχε φτάσει στο αποκορύφωμά της και, βάσει των δημόσιων τοποθετήσεων τους, φαινόταν ότι καμία πλευρά δεν επρόκειτο να υποχωρήσει. Η Κυβέρνηση έφερε τρεις φορές προς ψήφιση ορισμένα νομοσχέδια, τα οποία η μεν Βουλή ψήφισε, ωστόσο και τις τρεις φορές η Γερουσία δεν τα ενέκρινε. Υπό αυτές τις συνθήκες, την τρίτη φορά που η Κυβέρνηση απέτυχε να περάσει τα νομοσχέδια από την Γερουσία, ο νέος *Governor-General* έκρινε ότι έπρεπε ο ίδιος να αναλάβει πρωτοβουλίες προκειμένου να υπάρξει λύση στο διαφαινόμενο αδιέξοδο. Ενώ ο Whitlam επισκέφθηκε τον Sir John Kerr προκειμένου να του ζητήσει να προκηρύξει εκλογές για την πλήρωση των μισών εδρών της Γερουσίας σε μια προσπάθεια επίλυσης του αδιεξόδου, ο Kerr με μία απροσδόκητη και άνευ προηγουμένου κίνηση απέπεμψε τον Whitlam και την Κυβέρνηση του, παρότι εξακολουθούσαν να απολαμβάνουν της εμπιστοσύνης της πλειοψηφίας της Βουλής. Αμέσως διόρισε πρωθυπουργό τον Fraser, επικεφαλής της αντιπολίτευσης, επικαλούμενος ότι στο αυστραλιανό σύστημα η εμπιστοσύνη και των δύο νομοθετικών σωμάτων είναι απαραίτητη για να υπάρξει Κυβέρνηση, από τη στιγμή που η Γερουσία έχει την εξουσία να μπλοκάρει σχεδόν κάθε κυβερνητικό νομοσχέδιο²⁹. Επρόκειτο για μια κίνηση όχι απλά ασυνήθιστη αλλά δίκως κανένα ιστορικό προηγούμενο· ο *Governor-General* όχι μόνο δεν έδρασε υπό τις εντολές της κυβέρνησης, αλλά έδρασε εντελώς αντίθετα από τη βούληση της τελευταίας, με αποτέλεσμα μάλιστα την αποπομπή ενός Πρωθυπουργού που σε κανένα σημείο δεν απώλεσε την εμπιστοσύνη της Βουλής.

Ακολουθώντας, με μια αστραπιαία και αιφνιδιαστική αντίδραση, η Γερουσία εγκρίνει τα επίμαχα νομοσχέδια, την ψήφιση των οποίων είχε αναβάλει για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ακολουθώντας αντίθετη πορεία, η Βουλή διακηρύσσει ότι η νέα Κυβέρνηση δεν έχει την εμπιστοσύνη της και ζητάει από τον *Governor-General* να διορίσει εκ νέου τον Whitlam

²⁹ Βλ. *Odgers' Australian Senate Practice*, Edited by Harry Evans, Department of the Senate, 2001, σ. 104.

πρωθυπουργό. Ενώ ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων³⁰ βρισκόταν καθ' οδόν για να μεταφέρει το σχετικό μήνυμα στον *Governor-General*, ο τελευταίος, σε συνεννόηση και ύστερα από σχετικό αίτημα του νέου πρωθυπουργού Fraser, διαλύει την Βουλή και την Γερουσία με τη διαδικασία του *double dissolution*, οδηγώντας τη χώρα σε διπλές εκλογές. Τις εκλογές κέρδισε η αντιπολίτευση με επικεφαλής τον Fraser.

B. Η συνταγματική διαμάχη

a. Το γράμμα του Συντάγματος και οι συνθήκες του πολιτεύματος: η διαμάχη ως προς τη φύση του Συντάγματος

Δύο είναι τα βασικά ερωτήματα συνταγματικής τάξης τα οποία ανακύπτουν. Πρώτον, αν ο *Governor-General* έχει την εξουσία να απαλλάσσει τον Πρωθυπουργό και την κυβέρνηση από τα καθήκοντά τους, όταν δεν έχουν απολέσει την εμπιστοσύνη της Βουλής των Αντιπροσώπων. Δεύτερον, αν ο *Governor-General* έχει την εξουσία να διαλύσει την Βουλή και την Γερουσία προκηρύσσοντας εκλογές, δίχως να το έχει ζητήσει ο Πρωθυπουργός.

Το Σύνταγμα της Αυστραλίας περιέχει σχετικές προβλέψεις. Όπως προαναφέρθηκε, το άρθρο 61 προβλέπει ότι τόσο τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου, ένα από τα οποία είναι και ο Πρωθυπουργός, όσο και οι Υπουργοί βρίσκονται στην απόλυτη ευχέρεια του *Governor-General*³¹. Περαιτέρω, το άρθρο 57 ορίζει ότι ο *Governor-General* έχει τη δυνατότητα, υπό τη συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων, να διαλύσει ταυτόχρονα την Βουλή και την Γερουσία και να προκηρύξει εκλογές για την πλήρωση των εδρών τους.

³⁰ Πρόκειται για τον “*Speaker of the House*”, την ύπαρξη και τα καθήκοντα του οποίου προβλέπει το άρθρο 35 του Συντάγματος.

³¹ Όπως είναι η χαρακτηριστική διατύπωση του άρθρου 64 του Συντάγματος, “*during the pleasure of the Governor-General*”.

Αν κανείς μείνει απλώς στο κείμενο του Συντάγματος, πιθανότατα θα σχηματίσει την άποψη ότι ο Sir John Kerr έδρασε σε πλήρη συμφωνία με τις συνταγματικές εξουσίες που απονέμονται στον *Governor-General*. Ωστόσο, η πρακτική που ακολουθείται κατά την λειτουργία του αυστραλιανού πολιτεύματος είναι αρκετά διαφορετική.

Στη διάρκεια του χρόνου έχουν διαμορφωθεί ορισμένες συνθήκες οι οποίες επηρεάζουν την λειτουργία του αυστραλιανού πολιτεύματος³². Ως προς την δεσμευτικότητα των συνθηκών του πολιτεύματος, γίνεται δεκτό ότι διαθέτουν αξία τουλάχιστον συμπληρωματική του κειμένου του Συντάγματος, αν όχι ίδιας τυπικής ισχύος με αυτό³³. Αυτό συμβαίνει λόγω και των ιδιαίτερων σχέσεων που διατηρούσε η Αυστραλία με το Ηνωμένο Βασίλειο, με συνέπεια ο τρόπος λειτουργίας του πολιτεύματός της να έχει δεχθεί έντονες επιρροές από το βρετανικό πολίτευμα, στο οποίο οι συνθήκες του πολιτεύματος έχουν πρωταρχικό ρόλο ελλείψει τυπικού Συντάγματος. Κατά τούτο, παρότι η Αυστραλία διαθέτει τυπικό Σύνταγμα, είναι πολύ πιθανό ότι το κείμενό του έχει διαμορφωθεί με δεδομένο ότι η λειτουργία του πολιτεύματος θα συγκαθορίζεται και από τις συνθήκες του πολιτεύματος³⁴. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, το αυστραλιανό Σύνταγμα είναι ένας «υβριδικός συνδυασμός γραπτών και άγραφων κανόνων»³⁵.

Πράγματι, θεμελιώδεις πτυχές της λειτουργίας του αυστραλιανού πολιτεύματος εδράζονται σε διαμορφωμένες συνθήκες του πολιτεύματος και όχι σε ρητές συνταγματικές προβλέψεις. Το κείμενο του Συντάγματος δεν αναφέρει ούτε μια φορά τις λέξεις Πρωθυπουργός ή Κυβέρνηση. Παρόλα αυτά, από τη θέσπιση του Συντάγματος μέχρι σήμερα η εκτελεστική εξουσία ασκείται από αυτούς και όχι από τον *Governor-*

³² Πρόκειται για τις λεγόμενες “conventions”. Στην αυστραλιανή συνταγματική θεωρία ορίζονται ως κοινές αντιλήψεις για το ποια είναι η πραγματική σημασία του Συντάγματος και όχι απλώς το γράμμα του.

³³ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 100

³⁴ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 12-13, Chief Justice Robert French AC, σ. 8.

³⁵ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 99.

General. Ο τελευταίος δρα σε απόλυτη συμμόρφωση με τις επιταγές του Πρωθυπουργού και των Υπουργών του. Περαιτέρω, συνθήκη του πολιτεύματος θεωρείται και η αρχή της υπεύθυνης κυβέρνησης³⁶. Η λειτουργία του πολιτεύματος είναι συνυφασμένη με το κοινοβουλευτικό σύστημα, καθώς το πολίτευμα αναπτύχθηκε ως κοινοβουλευτικό υπό την έντονη επιρροή και του βρετανικού πολιτεύματος³⁷. Κατά τούτο, ο *Governor-General* οφείλει να διορίζει Πρωθυπουργό μόνο όποιον έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής και δεν έχει την εξουσία να τον παύει εφόσον διατηρεί την εμπιστοσύνη αυτή.

β. Το κοινοβουλευτικό στοιχείο και οι ισχυρές εξουσίες της Γερουσίας: η διαμάχη ως προς τον χαρακτήρα του πολιτεύματος

Προέκταση της διαμάχης ως προς τη φύση του Συντάγματος αποτέλεσε μία δεύτερη βαθύτερη διαμάχη, η οποία αφορούσε τον ίδιο τον χαρακτήρα του αυστραλιανού πολιτεύματος. Το αυστραλιανό πολίτευμα προσπαθεί να ισορροπήσει μεταξύ δύο πόλων³⁸: από τη μία η Αυστραλία ακολουθεί το κοινοβουλευτικό σύστημα, θεμελιώδες συστατικό του οποίου είναι η αρχή της υπεύθυνης κυβέρνησης, από την άλλη το ομοσπονδιακό σύστημα εκδηλώνεται μέσα από την ύπαρξη ενός δεύτερου νομοθετικού σώματος, το οποίο μάλιστα διαθέτει πολύ ισχυρές εξουσίες.

Το κοινοβουλευτικό σύστημα ταυτίζεται με την αρχή της υπεύθυνης κυβέρνησης. Αυτό σημαίνει ότι δεν νοείται ο διορισμός κυβέρνησης δίχως η τελευταία να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Η αρχή αυτή ισχύει και αντίστροφα: κυβέρνηση η οποία διατηρεί την εμπιστοσύνη της Βουλής δεν μπορεί να αποδεσμευθεί από τα καθήκοντά της. Περαιτέρω, η αρχή της υπεύθυνης κυβέρνησης σημαίνει ότι αυτή ασκεί την

³⁶ Βλ. Chief Justice Robert French AC, ο.π., σ. 8.

³⁷ Για το λόγο αυτό, το αυστραλιανό πολίτευμα κατατάσσεται μεταξύ των πολιτευμάτων που λειτουργούν με βάση το “*Westminster system*”.

³⁸ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 3.

εκτελεστική εξουσία, καθώς αυτή λογοδοτεί και υπόκειται στον έλεγχο της Βουλής. Συνεπώς, ο αρχηγός του κράτους σε ένα κοινοβουλευτικό πολίτευμα οφείλει να δρα σύμφωνα με τις εντολές της κυβέρνησης, καθώς η τελευταία είναι που φέρει την κοινοβουλευτική ευθύνη.

Από την άλλη, στα ομοσπονδιακά κράτη το δεύτερο νομοθετικό σώμα αποτελεί παραδοσιακά το τελευταίο καταφύγιο των πολιτειών, προκειμένου να επηρεάσουν τις κεντρικές πολιτικές αποφάσεις. Η ίση εκπροσώπηση κάθε πολιτείας στη Γερουσία προσφέρει ακόμα και στην μικρότερη πολιτεία τη δυνατότητα να επηρεάσει τις πολιτικές εξελίξεις. Ειδικά στην Αυστραλία, η Γερουσία έχει πολύ ισχυρές νομοθετικές αρμοδιότητες, καθώς διατηρεί τη δυνατότητα να μπλοκάρει σχεδόν οποιοδήποτε κυβερνητικό νομοσχέδιο³⁹.

Ενόψει των ανωτέρω, το σχήμα που δημιουργείται εντός της αυστραλιανής συνταγματικής τάξης είναι το εξής: η κυβέρνηση είναι υπεύθυνη απέναντι στη Βουλή των Αντιπροσώπων, ωστόσο δεν μπορεί να νομοθετήσει δίχως να εξασφαλίσει την συγκατάθεση και των δύο νομοθετικών σωμάτων, ήτοι και της Γερουσίας, ακόμα και σε σχέση με τις βασικότερες πολιτικές επιλογές, όπως είναι η ψήφιση του προϋπολογισμού.

Το πρόβλημα που είναι δυνατόν να ανακύψει στο πλαίσιο ενός τέτοιου συστήματος είναι η ανάδειξη κυβέρνησης, η οποία θα απολαμβάνει μεν της εμπιστοσύνης της Βουλής, ωστόσο δεν θα μπορεί να υλοποιήσει ούτε τα πιο κεντρικά σημεία του πολιτικού της προγράμματος, καθώς η Γερουσία έχει την εξουσία να μπλοκάρει σχεδόν το σύνολο των κυβερνητικών νομοσχεδίων. Μπορεί τυπικά η κυβέρνηση να μην εξαρτάται από την εμπιστοσύνη της Γερουσίας, ωστόσο κατ' ουσία έχει τη δυνατότητα, μπλοκάροντας τα κυβερνητικά νομοσχέδια, να δημιουργήσει οξεία πολιτική κρίση, εξαναγκάζοντας την κυβέρνηση σε

³⁹ Βλ., παραπάνω, υποσημείωση 9.

παραίτηση. Όπως εύστοχα λέγεται στη συνταγματική θεωρία, «Παρότι μόνο η Βουλή των Αντιπροσώπων μπορεί να δώσει ζωή σε μια κυβέρνηση, και τα δύο σώματα μπορούν να αποφασίσουν την θανατική ποινή· απλώς, στην Γερουσία θα πάρει λίγο περισσότερο χρόνο για να την εκτελέσει»⁴⁰.

Ωστόσο, στην προκειμένη περίπτωση φαίνεται ότι συνέβη κάτι παραπάνω από την άσκηση των ισχυρών εξουσιών εκ μέρους της Γερουσίας. Ο πρωθυπουργός Whitlam και η κυβέρνησή του αποπέμφθηκαν, παρότι διατηρούσαν την εμπιστοσύνη της Βουλής, με την αιτιολογία ότι δεν είχαν τον έλεγχο της Γερουσίας και, κατά τούτο, δεν μπορούσαν να περάσουν τα κυβερνητικά νομοσχέδια. Συγκεκριμένα, όταν ο Sir John Kerr αποδέσμευσε τον Whitlam, επικαλέστηκε ως αιτιολογία ότι η κυβέρνηση όφειλε να παραιτηθεί από τη στιγμή που δεν κατάφερε να περάσει τα επίμαχα νομοσχέδια από τη Γερουσία. Με άλλα λόγια, αναγνώρισε στην Γερουσία όχι μόνο την εξουσία να καταψηφίζει κυβερνητικά νομοσχέδια, αλλά και την εξουσία να παύει κυβερνήσεις.

Το κρίσιμο ερώτημα είναι αν η εμπιστοσύνη της Γερουσίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη μιας κυβέρνησης. Είναι γεγονός ότι η Γερουσία έχει σημαντικά ευρείες εξουσίες βάσει του αυστραλιανού Συντάγματος. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι οι εν λόγω εξουσίες δεν είναι σαφώς οριοθετημένες. Το Σύνταγμα απαιτεί την συγκατάθεση της Γερουσίας σχεδόν για κάθε κυβερνητικό νομοσχέδιο το οποίο ψηφίζεται από τη Βουλή. Η Γερουσία, επομένως, διαθέτει την εξουσία να καταψηφίζει νομοσχέδια δίχως κανένα περιορισμό.

Με την καταψήφιση νομοσχεδίων η Γερουσία μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες πολιτικής κρίσης και να ασκήσει πίεση στην κυβέρνηση, προκειμένου η τελευταία να παραιτηθεί ή να προκηρύξει εκλογές. Ωστόσο, αυτό που η Γερουσία δεν μπορεί να κάνει είναι να αποφασίσει

⁴⁰ Βλ. S. Bach, ο.π., σ. 5.

το τέλος μιας κυβέρνησης. Η Γερουσία μπορεί να αποφασίσει τη θανατική ποινή για την Κυβέρνηση, ωστόσο δεν μπορεί ποτέ να την εκτελέσει. Αν η Γερουσία επιθυμεί να προκαλέσει πολιτική κρίση, θα πρέπει να επωμιστεί το κόστος της επιλογής της, να αναλάβει δηλαδή την ευθύνη για την εν εξελίξει κρίση, όχι να την μεταθέτει στην Κυβέρνηση.

Η απάντηση στο ζήτημα είναι τελικά πολιτικής και όχι συνταγματικής φύσης. Η Γερουσία μπορεί να ασκεί εντονότατη πίεση καταψηφίζοντας τα κυβερνητικά νομοσχέδια, ωστόσο η Κυβέρνηση παραμένει για όσο χρονικό διάστημα διατηρείται προς αυτήν η εμπιστοσύνη της Βουλής. Η κυβέρνηση θα αναλάβει το πολιτικό κόστος της μη παραίτησης, αλλά και η Γερουσία θα αναλάβει το πολιτικό κόστος του αδιεξόδου που έχει προκαλέσει.

Σε αυτό το πλαίσιο, η παρέμβαση του *Governor-General*, ο οποίος πήρε θέση υπέρ της Γερουσίας και απέπεμψε την κυβέρνηση Whitlam, κρίνεται αντίθετη με το Σύνταγμα και τις ισχύουσες συνθήκες του πολιτεύματος. Τούτο, πρωτίστως διότι με αυτές τις ενέργειές του ουσιαστικά προϋπέθεσε ότι η αρχή της υπεύθυνης κυβέρνησης έχει το νόημα της εξάρτησης από τη βούληση και των δύο νομοθετικών σωμάτων, κάτι το οποίο δεν είναι αληθές. Όση πίεση και αν έχει την εξουσία να ασκήσει η Γερουσία, πάντως δεν μπορεί να αποφασίσει την παύση μιας Κυβέρνησης· ούτε καν με την βοήθεια του *Governor-General*.

III. Συμπεράσματα

Εξετάζοντας σήμερα την πολιτική και συνταγματική κρίση του 1975, παρατηρούμε ότι ανέδειξε με ευκρίνεια τα αδιέξοδα στα οποία μπορεί να οδηγηθεί το αυστραλιανό πολίτευμα. Θα μπορούσε κανείς να επιμείνει σε αρκετά επιμέρους συνταγματικά ζητήματα, ωστόσο νομίζω ότι έχει μεγαλύτερη αξία να σταθούμε σε ορισμένες γενικότερες παρατηρήσεις.

Σε τέτοιες περιπτώσεις αποκτά μεγαλύτερη σημασία η προσπάθεια προσέγγισης του τρόπου λειτουργίας του πολιτεύματος, παρά η ίδια η επίλυση του συνταγματικού ζητήματος που ανακύπτει. Από ιστορικής άποψης, το αυστραλιανό κράτος είχε να αντιμετωπίσει κατά τη δημιουργία του πιέσεις από δύο πλευρές. Από τη μία, υπήρχε η έντονη βρετανική επιρροή, η οποία υπήρξε καθοριστική για την καθιέρωση του κοινοβουλευτισμού. Από την άλλη, η προσπάθεια συνένωσης των πολιτειών της Αυστραλίας σε κράτος χαρακτηριζόταν από την -συνήθη κατά τον σχηματισμό ομοσπονδιακών συστημάτων- τάση των πολιτειών προς διατήρηση όσο το δυνατόν περισσότερες εξουσίες. Η βασική παροχή προς τις πολιτείες, σε αντιστάθμισμα της απώλειας της κυριαρχίας τους ήταν το πολύ ισχυρό δεύτερο νομοθετικό σώμα.

Το Σύνταγμα αποτυπώνει την προσπάθεια εξισορρόπησης αυτών των δύο τάσεων. Το ομοσπονδιακό σύστημα, όπως εκφράζεται ιδίως μέσα από την λειτουργία της πολύ ισχυρής Γερουσίας, και ο κοινοβουλευτισμός δεν είναι αυτονόητο ότι μπορούν πάντα να συνυπάρξουν αρμονικά. Στην Αυστραλία πάντως φαίνεται ότι η απαραίτητη ισορροπία, κατά κανόνα, επιτυγχάνεται και το πολίτευμα λειτουργεί ομαλά. Συνήθως αυτό συμβαίνει μέσα από την επίτευξη πολιτικών συμβιβασμών. Το ίδιο το Σύνταγμα, πάντως, είδαμε ότι προβλέπει μηχανισμούς για την αποφυγή του πολιτειακού αδιεξόδου (*double dissolution, joint sitting*).

Ακόμα και το 1975 δεν είναι βέβαιο ότι οι πολιτικοί χειρισμοί και οι συνταγματικοί μηχανισμοί απέτυχαν να προσφέρουν μία πρόσφορη λύση. Η πρόωπη και αμφισβητούμενη παρέμβαση, ωστόσο, του *Governor-General* στέρησε τη δυνατότητα από το αυστραλιανό πολίτευμα να διαπιστώσει αν διαθέτει τις αντοχές να ανταπεξέλθει στην κορυφαία δοκιμασία στην οποία υποβλήθηκε στην ιστορία του.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Bach, Stanley, *Platypus and Parliament: the Australian Senate in Theory and Practice*, The Department of the Senate- Parliament House, Australia, 2003
- French, Robert, Chief Justice, *Public Law - An Australian Perspective*, Scottish Public Law Group, Edinburgh, 2012
- Galligan, Brian, *The Kerr-Whitlam Debate and the Principles of the Australian Constitution*, Journal of Commonwealth and Comparative Politics, v. 18, n. 3.
- Garran, Robert, Sir, *Commentaries on the Constitution of the Commonwealth of Australia*, University of Sydney Library, Sydney, 2000
- Kelly, Paul, *November 1975*, Allen & Unwin, 1995
- McMinn, Winston, *A Constitutional History of Australia*, Oxford University Press, 1979
- *Odgers' Australian Senate Practice*, Edited by Harry Evans, Department of the Senate, 2001- Reid, Alan, *The Whitlam Venture*, Hill of Content, 1976
- <http://thecommonwealth.org>